

adimplenda est, nisi solida ratio peractam esse solutionem suadeat. — Idem tenendum est, ubi praesumptio debitori adversatur; quod saepius evenire solet, praesertim quando dubium eius negligentiae tribuendum est.

Resp. 2° In vera probabilitate, controvertitur.

I^a SENTENTIA communior negat. Ratio est, 1° quia non satisfit obligationi certae per impletionem dubiam; 2° quia onus debitori incumbit attendendi et invigilandi, ut certo restituat; unde exortum dubium impu- tandum est ipsius negligentiae, ex qua creditor damnum pati non debet. — S. Lig. n. 700. et l. 1. n. 27. et seq. — Lugo, d. 18. n. 12. — Lacroix, n. 571. (licet oppositum teneat sic ut ipse Lugo, ubi de alia obligatione ac de iustitia agitur) et alii multi.

II^a SENTENTIA dicit restituendum esse pro rata dubii, saltem si uterque dubitat; quia cum creditor non habeat ius nisi probabile, aequum non est, ut tantum ipsi solvatur, quantum solveretur, si ius certum haberet. — Tambur., Laymann. — Diana. — Reuter dicit hoc probabile, n. 449., licet oppositum ut probabilius habeat.

III^a SENTENTIA debitorem ab omni obligatione liberat, quia non est imponenda obligatio, nisi de ea certo constet. Ita Bossius. — Tannerus. — Viva, etc., apud Lacroix et Reuter. Licet haec tertia sententia speculative sua gaudere possit probabilitate, in praxi tamen generatim non videtur sequenda, quia debitor communiter dubium imputare suae negligentiae debet.

Attamen si debitori faveat maior probabilitas, et sit probus, diligensque in debitis solvendis, inquietandus non foret; maior enim praesumptio pro solutione peracta tunc haberetur. A fortiori restitutionem non urgebis, si debitor dicat, se certe satisfecisse, licet creditor adhuc reclamet.

722. — QUÆR. 8° An excuset a restitutione condonatio rationabiliter praesumpta?

Resp. Affirm. saltem probabilius, quia retentio rei alienae, seu omissio restitutionis, non est iniusta, nisi invito domino fiat. Non fit autem invito domino vel creditore, si fiat ex eius voluntate rationabiliter praesumpta. Ergo, etc. Sic excusari possunt filii familias, si pecuniae summam sat exiguam parentibus surripuerint. Item famuli, qui esculenta communia consumpserunt. Sed abusus hac in re quam maxime cavendus est, ne sic ianua innumeris iniustitiis aperiatur. — Lacroix, n. 462. — Lugo, d. 21. n. 54. — S. Lig. n. 700. — Vogler, etc. — V. Casus, n. 714. et seq. (*).

(*) Advertunt DD., cum de iis agitur, qui bona ecclesiastica mobilia direpta ab infidelibus atque divendita vel emerunt vel dono acceperunt, praesumi identidem posse Ecclesiae consensum condonantis acquisitionem. Innuntur litteris Benedicti XIV. ad secretarium Congr. P. F. quas Pontifex dedit occasione quaestionis

SECTIO II.

DE RESTITUTIONE IN SPECIE

Agendum hic de restitutione ob damnum proximo illatum in bonis 1° animi, 2° corporis, 3° fortunae in quibusdam casibus.

CAPUT I.

DE RESTITUTIONE OB DAMNUM IN BONIS ANIMI

Generatim quisque tenetur ex iustitia reparare damnum, quod efficaciter et iniuste attulit proximo in bonis tum naturalibus tum supernaturalibus animi, dummodo damnum istud in eodem ordine reparari possit. Neque enim ius minus strictum quisque habet, ne in bonis huiusmodi, quam ne in bonis fortunae laedatur.

723. **Resolves.** — Quoad damnum in bonis supernaturalibus:

1° Qui vi, mendacio, fraude, metu iniusto induxit aliquem in peccatum letale, tenetur sub mortali ex iustitia ad damni reparationem, vim vel seductionem tollendo, errorem manifestando, etc. Qui autem sine vi aut fraude, sed tantum consilio induxit aliquem ad peccandum letaliter,

ab Archiepiscopo Antibaresi propositae 19. Mart. 1752.

Scilicet Benedictus XIV. ibi permittit, ad bona ecclesiastica mobilia direpta ab infidelibus et divendita, ita ut *via spes sit, verum dominum inveniendi*, applicari responsum anno 1630. datum circa bona christianorum a piratis occupata et vendita. Quod responsum est huiusmodi. « Utrum christiani liberi qui heic (Tuneti) negotiandi causa commorantur et alii captivi, ementes a piratis infidelibus bona a fidelibus rapta et in hac urbe venum exposita vel dono ea recipientes, ut heic ad proprios usus utantur vel ad terras christianorum lucri gratia transmittant, peccent mortaliter et ad restitutionem teneantur ». Porro « Patres deputati (h. e. Theologi consulti) existimarunt, bona christianorum a piratis rapta posse fideles, absque noxa mortali et onere restitutionis, emptione venditione aut alio quocumque legitimo titulo sibi accipere ac in proprios usus

convertere, non obstante quod sint in bello iniusto rapta ». Quod responsum temperarunt consultores S. O. hac clausula adiecta: « ut fideles animum paratum haberent ad restitutionem emptarum rerum, si unquam verus earum dominus compararet easque redimere vellet pretio soluto, quod emptor Turcis in emptione numeravit ».

Cuius responsi rationem repetit Pontifex ex praesumpta voluntate dominorum fidelium, qui velint res suas in utilitatem potius fidelium quam infidelium converti, accedente etiam maiore probabilitate eadem recuperandi, sic enim eorum negotium utiliter gerebatur.

Iam vero hanc ipsam rationem agendi permisit Benedictus XIV. quoad bona ecclesiastica mobilia. Porro si aliquando concessio disserte facta est, eadem, paribus rursus concurrentibus adiunctis, videtur posse praesumi. Cf. in Appendice, vol. 2. responsa SS. Congg.

tenetur quidem ex charitate ad consilium illud revocandum, non vero ex iustitia, quia *scienti et volenti non fit iniuria*. — S. Lig. n. 660 661. (1).

2° Qui dolo induxit alium in errorem praesertim practicum, ex quo damnum grave oriri illi possit in materia morum, ex iustitia tenetur reparare damna, quae inde proveniunt, et idcirco omni cura cum ab errore remove. Idem dicito de errore speculativo circa Fidei articulos.

3° Qui per vim, metum gravem, vel fraudem, aliquem ab ingressu Religionis impedit, aut iam ingressum ad religionem deserendam induxit, ex iustitia tenetur fraudem et dolum amovere; quisque enim ius habet, ne iniuste a consecutione aut possessione tanti boni impediatur vel abstrahatur. — S. Lig. n. 662.

724. — Quoad damnum in bonis naturalibus:

1° Qui alium privavit memoria, ratione, etc., per venenum, philtum, etc., tenetur ex iustitia reparare id omne, quod ex damno iniuste illato reparabile est.

2° Qui fraude impedit, ne alter scientiam, artem... addiscat, vel alios doceat, tenetur fraudem depellere, et damna temporalia, quae inde sunt orta, reparare.

3° Qui ex officio docere debet artem vel scientiam, tenetur errores corrigere, si quos alicuius momenti admiserit. Eadem obligatio ipsi quoque incumbit, si probabilia improbabilibus ex incuria vel levitate permiscuerit.

4° Si quis autem gratuito et sine obligatione pacti vel officii male doceret ex negligentia vel ignorantia, seclusis fraude et dolo, ad reparationem non teneretur (2).

(1) Auctor tum in praesenti, tum in sequentibus resolutionibus omittit hypotheseis damni, cuius causa reipsa fueris, sed absque dolo, narrans v. gr. alteri quaedam falsa, quae vera putabas. Huc porro faciunt, quae sup. n. 662. q. 3. Auctor tradidit de non impediendo damna, quibus inculpabiliter causam dederit.

(2) Ex mente Auctoris, qui male docet, hic intelligendus ille est, e cuius magisterio aut nullus aut exiguus profectus hauriatur, non vero is, qui auditores er-

roribus imbuat. In hac enim secunda hypothese male feriatu doctor aequiparandus saltem illi foret, qui sine formali iniuria damnum cuiquam infert, v. gr. qui artem medicam nullatenus professus, inconsideranter cuiquam aegrotanti pharmacum noxium suadeat; ubi enim suum errorem advertat, tenetur sane damnum praecavere cum minori maiorive sui incommodo pro maiori vel minori negligentiae ac temeritatis suae culpa, et maiori vel minori damni alieni periculo.

CAPUT II.

DE RESTITUTIONE OB DAMNUM IN BONIS CORPORIS

Scilicet 1° ob homicidium, 2° stuprum, 3° adulterium.

ARTICULUS I. — DE RESTITUTIONE OB HOMICIDIUM.

725. **Principia.** — I. Homicidae vel mutilatores et ipsorum heredes tenentur ad compensanda omnia damna temporalia, si quae ex homicidio vel mutilatione secuta fuerint (3). Nihil autem probabilius restituere debent praecise pro vita, membro, etc. (4), quia haec non sunt pretio aestimabilia. — S. Lig. *Hom. apost.* n. 82.-83.

II. Omne et solum homicidium voluntarium et iniustum hanc obligationem parit, quia sola damnificatio iniusta et voluntaria est radix obligationis. Hinc ad nihil tenetur, qui mere causa defensionis alterum occidit, etc.

III. Restitutio, si persona laesa mortua sit, facienda illis est, qui defuncto sunt proxime coniuncti, scilicet filiis, patri, matri caeterisque ascendentibus vel descendantibus in linea recta, et eius uxori, quia isti censentur esse una eademque persona cum defuncto. — S. Lig. n. 631. — *Probabilius* vero non reliquis heredibus naturalibus; quia si damnum istis eveniat, remota tantum et velut per accidens illius causa homicidium habendum est (5). — S. Lig. n. 636. — Lugo. — Salmant., etc.

(3) Intellige damna, quae *directe* sequuta fuerint. Vid. infr. q. 2.

(4) Hoc intellige, prouti communiter aiunt DD., *secundum rigorem*. Nam, ut habet S. Alphonsus (lib. 3. n. 627.), *communiter Auctores monent, congruum esse, ut Confessarius imponat poenitentiam pro poenitentia, vel ex aequitate, aliquid laeso largiri*. Ad quod aequitatis debitum referri poterunt verba S. Thomae (2. 2. q. 62. art. 2. ad 1.): *Quando id, quod est ablatum, non est restituibile per aliquid aequale, debet fieri compensatio, qualis est possibilis; puta cum aliquis abstulit membrum, debet recompensare vel in pecunia vel in honore, considerata conditione utriusque personae secundum arbitrium boni viri*.

(5) Tertium hoc principium valde obsecrum manet, nisi accurate distinguatur triplex damnorum genus, quae occisor reparare tenetur. Nam 1° alia sunt damna, quae personae laesae inferuntur ante ipsius obitum, de quibus vid. notam ad seq. q. 5.; quae quidem dicuntur *debita realia* contracta cum ipso laeso, et nisi ab hoc condonentur, solvenda sunt eiusdem heredibus, quicumque illi sint, ad quos iura occisi transeunt. 2° Alia sunt damna non quidem occiso illata, sed necessario obvenientia uxori, filiis, aut parentibus occisi, de quibus vid. q. 1. mox seq., et not. ad q. 5. Horum autem damnorum reparatio praedictis debetur non quidem titulo hereditatis, quo in iura occisi succedant (neque enim uxor est heres necessarius mariti), sed titulo damnifica-